

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО”

КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

“ПРАКТИЧНИЙ КУРС ПЕРЕКЛАДУ”

на тему: **МОВНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ ВТОРИННОГО СВІТУ
В ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОЇ ФЕНТЕЗИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Студентки 4 курсу
групи ЛА-381
спеціальності 035 “Філологія”
Обушної Юлії Олегівни
Науковий керівник –
Зайченко Ю.О.

Кількість балів: _____ Оцінка _____

Члени комісії _____
(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ ВТОРИННОГО СВІТУ У ТВОРАХ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ	6
1.1. Поняття реалії як мовного явища.....	6
1.2. Особливості перекладу реалій у художніх творах	10
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАЛІЙ ВТОРИННОГО СВІТУ У ТВОРАХ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ.....	17
2.1. Жанрові особливості літератури фентезі.....	17
2.2. Функціонування реалій вторинного світу в у творах жанру фентезі	21
РОЗДІЛ 3. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ ВТОРИННОГО СВІТУ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТВОРІВ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ.....	25
3.1. Лексичні трансформації при перекладі реалій.....	25
3.2. Граматичні трансформації при перекладі реалій.....	34
3.3. Лексико-граматичні трансформації при перекладі реалій.....	37
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Реалії – це елементи повсякденного життя та культури історичного періоду та соціальної системи, державного устрою та фольклору. Проблема перекладу реалій з мови на мову не нова, і вона активно обговорюється протягом декількох десятиліть. Основне завдання художнього перекладу – створити подібний твір, здатний надати той самий художньо-естетичний ефект, що й оригінальний текст. Звідси розуміємо, що переклад є однією з форм існування літературного твору, оскільки кожен читач сприймає його як оригінал. І оскільки реалії є частиною оригінального художнього тексту, їх перенесення до тексту перекладу є однією з умов адекватності перекладу.

Актуальність роботи. Складність полягає в тому, що реалії абсолютно знайомі мові оригіналу, вони нічим не відрізняються від інших слів, і жодним чином не пояснюються автором. У тексті перекладу вони виділяються тим, що є яскравими показниками національної самобутності іншої культури, що значно збільшує їх стилістичне навантаження. Перекладач повинен вміти розпізнавати реалії та перекладати їх так, щоб вони були зрозумілі в культурі мови перекладу. Вибір методу перекладу залежить від кількох факторів: від характеру тексту та його жанрових особливостей; від значущості, ступенів смислового навантаження дійсності в контексті; з особливостей мови джерела та мови перекладу; з лінгвістичного та регіонального рівня підготовки читачів.

Вибір певної техніки під час перекладу реалій безпосередньо залежить від завдання, яке стоїть перед перекладачем: зберегти структуру мовної одиниці або передати значення дійсності. Проблема перекладу реалій вторинного світу жанру фентезі досі залишається однією з ключових для досліджень перекладу. Переклад власних назв, топонімів та реалій в жанрі фентезі вимагає від перекладача особливої уваги, оскільки часто вони грають важливу роль в сприйнятті читачем усього твору. Тому такі прийоми перекладу як транслітерація, транскрипція і коментар можуть

використовуватися не завжди. Теоретичною та методологічною основою цього дослідження стала робота таких дослідників, як О.С.Ахманова, А.Д.Белова, В.А.Вернигорова, Є.М.Верещагін, В.С.Виноградов, С.Влахов, В.Н.Комісаров, В.С.Слепович, Г.Д.Томахін. В українському перекладознавстві проблеми перекладу висвітлювалася в наукових роботах Ф.С.Бацевича, Н.В.Гуренко, О.Є.Дем'яненко, М.П.Кочергана, Т.Кияк., А.М.Науменко, О.Лотоцької, І.Лощенової, О.Г.Петришена, К.Ю.Подорожної, О.В.Тараненко.

Мета курсової роботи – визначити особливості мовних засобів відтворення реалій вторинного світу в перекладі англomовної фентезі українською мовою.

Основні завдання зумовлені метою курсової роботи

1. Розкрити зміст поняття реалії як мовного явища.
2. Охарактеризувати особливості перекладу реалій у художніх творах.
3. Описати функціонування вторинного світу в жанрі фентезі.
4. Проаналізувати способи перекладу реалій вторинного світу.

Об'єкт дослідження – реалії вторинного світу як мовне явище.

Предмет дослідження – способи перекладу реалій вторинного світу у творах жанру фентезі.

Матеріал дослідження – за основу досліджень взято роман Дж. Мартіна «Пісня льоду та полум'я» за перекладом на українську мову Наталії Тисовської та експериментальним перекладом Вячеслава Бродового. Також цитати з оповідання О.Генрі (зокрема «Довідник Гіменей») за перекладом Інни Базилянської, роману Дж.Р.Р.Толкіна «Гобіт, Туди і звідти» за перекладом Олени Бросаліної та роману Дж.Роулінг «Гаррі Поттер і таємна кімната» за перекладом Віктора Морозова.

Методи дослідження. Лексико-семантичний аналіз, компонентний аналіз, систематизація та метод класифікації; метод безперервної вибірки мовного матеріалу; контекстний метод.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ

1.1. Реалія як мовне явище

Реалії стосуються нееквівалентної лексики, тоді як терміни в основному стосуються тих небагатьох мовних одиниць, які мають повне мовне охоплення мовою перекладу, тобто одиниць перекладних еквівалентів. Термін є елементом спеціалізованої наукової літератури і виконує, як правило, іменникову функцію, тоді як реалія здебільшого асоціюється з літературою; в науковому тексті реалії часто відіграють роль звичайних термінів.

Термін реалія позначає побутові слова, зокрема національні слова та приказки, які не мають еквівалентів у повсякденному житті, а отже, і в мовах інших народів. Слова, що належать до сфери прямої лексичної номінації, не можуть мати «еквівалентів» там, де їм відповідають певні відносні ознаки – предмети та явища. Реалія є різновидом категорії, пов'язана з процесом, в основному порівняння мов на лексичному та фразеологічному рівнях [15, с. 42].

Згідно з визначенням О.С.Ахманової, реалії в класичній граматиці мають різні фактори, що вивчаються у зовнішній лінгвістиці, такі як державна структура країни, історія та культура певного народу, мовні контакти носіїв [3, с. 381].

На думку С.Влахова та С.Флоріна, термін «реалія» у значенні «справжнє слово» сильно зміцнився в перекладознавстві; «реалія» – це лексична (або фразеологічна) одиниця, яка не позначається об'єктом (референтом) [9, с. 87]. Відсутність ясності в термінології, що використовується перекладачами та теоретиками перекладу, лінгвісти щодо цього поняття вимагають принаймні з'ясувати значення реалії як перекладацького терміну. Лексичні одиниці, терміни позначають точно певні поняття, предмети, явища. Як правило, вони мають одне значення, позбавлені синонімічних слів (і словосполучень), часто є нелінгвістичного походження;

існують також історично обмежені цінності. Те саме можна сказати про реалії. Більше того, на стику цих двох категорій є ряд одиниць, які важко визначити як термін або як реалії, і їх можна вважати як терміном, так і реаліями. Однак відмінності між терміном і реалією однаково значущі [10, с. 91]. На відміну від більшості слів, терміни позначають чітко визначені поняття, предмети та явища, звичайні однозначні слова без синонімів, які часто входять до «міжнародного» словникового запасу; сюди входять слова зі значеннями, обмеженими певною історичною епохою [14, с. 9].

Важливою особливістю реалій є їх популярність. Багато реалій можуть бути відходом від літературної норми. Вони можуть бути серед слів обмеженого вживання (зокрема, діалектизмів); порівняно мало реалій належать до елементів зниженої лексики – соціолектів та стилістично зниженої лексики. Реалії також можуть переходити з іноземних мов (слів та виразів, поданих оригінальним автором іншою мовою, у первинному значенні, без будь-яких морфологічних змін), які перекладач, у свою чергу, також передає іноземною мовою або транслітерацією. Критеріями розмежування такої лексики можуть бути [15, с. 42]:

- 1) семантичний (що враховує значення слів);
- 2) граматичний (демонстративний, особливо для одиниць, що мають певні формальні показники);
- 3) функціонально-стилістичний (він може виконувати в тексті функцію створення національного колориту, інтимності).

Зрештою, встановлення межі між реаліями та іншомовними включеннями значною мірою залежить від змісту, який автор вкладає в ці концепції. Реалії – це мовні одиниці, якими однаковою мірою користуються письменники, автори оригінальних вигаданих текстів та перекладачі художньої літератури, як лінгвістичні засоби художнього образу [1, с. 9].

Іншою формою реалій є аббревіатури, які, по суті, зведені до одного номінативного поєднання «слово». Говорячи про форму реалій, слід також згадати їх фонетичну та графічну форму. Словникові реалії є частиною

лексичного компонента мови-джерела і, отже, мають певну форму, офіційно закріплену правилами фонетики та орфографії на мові перекладу. Тому, транскрибуючи реалію, перекладач повинен передусім звертатися до словників. Вводячи до тексту нове, незнайоме для читача, перекладач повинен переконатися, що у читача не залишається в пам'яті спотвореного іноземного слова [18, с. 406].

Розглянемо види реалій [16, с. 72]:

Географічні реалії: назви об'єктів фізичної географії, назви об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини, назви ендеміків (флори, фауни і т.д.).

Етнографічні реалії: назви понять мистецтва та культури, етнічні поняття, події та валюта.

Суспільно-політичні реалії: поняття, пов'язані з адміністративно-територіальним устроєм; назви перевізників та органів влади; назви організацій, звання, райони, області, касти.

Культурні реалії – це нееквівалентна лексика, яка використовується для позначення понять, відсутніх в іншій культурі, зазвичай вони не перекладаються на іншу мову одним словом і не мають аналогів в інших культурах. Культурні реалії в діяльності перекладача мають уособлюють дві основні труднощі: відсутність прямої лексичної відповідності культурних реалій у перекладі на мову джерела та завдання передати будь-якими можливими відповідними засобами специфічне культурне забарвлення реалії.

Культурні реалії насправді є «матеріальними об'єктами культури». Еквівалентні слова з'являються в мові разом із появою етнічно значущого об'єкта в культурі певного суспільства. Як правило, для виділення таких слів із загального словника використовують іншу мову.

Соціокультурний аспект функціонування лінгвокультурних реалій в англomовній художній літературі та їх відтворення в українській семантиці – це історичні, повсякденні чи етнографічні реалії [17, с.309]. Хоча концептуальний світ різних національних спільнот майже однаковий, лінгвістична система кожної етнічної групи кодує одні й ті самі поняття по-

своєму, виходячи із власного досвіду. А відмінності між мовами найчастіше виявляються при їх порівняльному вивченні.

Лексичні одиниці, які не мають еквівалентного мовного перекладу у словниковому запасі, вважаються еквівалентними, існують також одиниці, за допомогою яких на одному рівні вираження можемо передати всі відповідні компоненти значення або один із варіантів значення оригінальних лексичних одиниць [7, с. 14].

Реалії близькі до термінів та власних назв. Дослідники культурно маркованих лексичних одиниць неодноразово зазначали, що межа між термінами та реаліями є умовною та мінливою. У деяких випадках досить важко встановити різницю між мовними реаліями та термінами. Але все ж існують ознаки, за якими цілком можливо відрізнити реалії від термінів. Терміни, будучи назвою будь-яких предметів, кількісно зростають із розповсюдженням цих предметів, а реалії є надбанням людей в культурі та мові. Термінам, як правило, не властиві ні емоційність, ні образність, але реалії, вони зазвичай притаманні. С.Влахов та С.Флорін також зазначають, що терміни належать до одиниць, що перекладаються еквівалентами майже в будь-якому контексті, а реалії, як зазначалося вище, стосуються нееквівалентної лексики [9, с. 43].

Отже, лінгвістичні реалії – це одиниці національної мови, що позначають об'єкти, властиві даній лінгвокультурі та відсутні у схожій лінгвокультурній спільноті. Ці слова не мають аналогів чи перекладів іншими мовами через свою унікальність. Відмінності в системах мови джерела та мови перекладу та особливості створення текстів кожною з цих мов різною мірою можуть обмежити можливість повного збереження оригінального вмісту в перекладі. Основною вимогою до повного перекладу є розуміння перекладачем реалій чи конкретних умов життя, які потрібно перекласти.

1.2. Особливості перекладу реалій у художніх творах

Переклад є особливим видом мовної діяльності, при якому комунікація приймає опосередковану форму і яка не вичерпується операціями з мовними одиницями, а має більш складну структуру.

Існує дві основні групи трансформацій: граматичні та лексичні. Під лексичними трансформаціями розуміється:

1. заміна лексичної одиниці словом або словосполученням іншої внутрішньої форми;
2. відповідність, що не збігається зі словниковим (її різновиди: диференціація, конкретизація, антонімічний переклад, цілісне перетворення);
3. перекодування інформації, здійснюване лексичними засобами.

Суть лексичних трансформацій полягає в «заміні окремих лексичних одиниць мови (слів і стійких словосполучень) іноземних мов лексичними одиницями, які не є їх словниковими еквівалентами і які мають інше значення» [16, с. 73].

До лексичних трансформацій вдаються через ряд причин [14, с. 9]:

1. Першою причиною лексичних трансформацій для досягнення адекватного перекладу є різні ознаки, покладені в основу слова, які ускладнюють переклад стилістичних трансформацій, заснованих на грі слів.
2. Другою причиною є різниця в смисловому обсязі слова.
3. Третьою причиною лексичних трансформацій є відмінність в сполучуваності слів: те, що можливо в одній мові, може бути неприйнятним в іншій.

Охарактеризуємо основні види трансформацій: конкретизація, генералізація, диференціація, модуляція, трансформація лексичного додавання, трансформація смислового розвитку, антонімічний переклад, трансформація цілісного перетворення, трансформація компенсації, транскрипцію і транслітерацію, калькування, експлікацію. Найчастіше в перекладацькій діяльності використовуються трансформації змішаного типу.

Конкретизація – заміна слова або словосполучення з більш широким предметно-логічним значенням словом і словосполученням з більш вузьким значенням [29, с.487]. Візьмемо, до прикладу, англійське слово *meal*, яке позначає «прийняття їжі», «їжа». Залежно від тимчасового контексту, перекладачеві доведеться конкретизувати *meal* в такій фразі, як «*Have you had your meal?*» – «ви вже поснідали? (Пообідали? Повечеряли?)»

Трансформація диференціації значення застосовується в разі, коли словники не можуть дати повного (докладного) опису семантики слова іноземною мови, або коли слова з широкою семантикою не мають повної відповідності в українській мові.

Генералізація – заміна одиниці, котра має більш вузьке значення. Лексичною одиницею з більш широким значенням, а саме перетворення, зворотне конкретизації [8, с.184]. Генералізація може бути викликана «небезпекою спотворення сенсу при перекладі словосполучення його словниковою відповідністю». Генералізації піддаються, наприклад, такі англійські слова як «*arm*» і «*Hand*» – «рука», які в англійській позначають різні частини руки, але при перекладі будуть перекладатися просто як «рука». «*Arm*» означає частину руки від плеча до зап'ястя, «*hand*» – долоню і пальці, отже «*she held the baby in her arms*» не перекладатиметься як «вона тримала дитину на частині рук від плеча до зап'ястя» це призводить до абсурду, і до трансформації генералізації несвідомо буде вдаватися будь-який носій мови, перекладаючи дану фразу.

Модуляція або смисловий розвиток – заміна слова або словосполучення лексичною одиницею, значення якої логічно виводиться з значення вихідної одиниці. Так як всі частини діляться на три категорії: предмети, процеси і ознаки, то для передачі змісту предмет може бути замінений його ознакою, процес предметом і так далі. При використанні методу модуляціїлогічний зв'язок між двома найменуваннями завжди зберігається. Наприклад, при перекладі фрази *I do not blame them* як «я їх розумію» причина замінюється наслідком.

Антонімічний переклад являє собою заміну будь-якого поняття протилежним з необхідною перебудовою всього висловлювання для збереження змісту. Одиниця іноземної мови може замінюватися не тільки прямо протилежною лексичною одиницею, а й іншими словами і поєднаннями, що виражають протилежну думку [11, с.289]. Наприклад: *She is not unworthy of your attention* / *Вона цілком заслуговує вашої уваги*.

Наступний підвид лексичних трансформацій – трансформація лексичного додавання, обумовлюється рядом причин. Додаткові слова можуть вводитися через відмінності в структурі речення і внаслідок того, що більш стислі речення іноземної мови можуть мати більш розгорнуту думку. Також причиною введення додаткових слів може послужити відсутність відповідного слова або лексико-семантичного варіанта даного слова. Наприклад: *The problems of various industries* / *Проблеми різних галузей промисловості*.

Трансформація цілісного перетворення – різновид смислового розвитку, в якому перетворюється окреме слово або ціле речення, причому перетворення відбувається не за елементами, а цілісно [11, с.290]. Приклад з розмовної мови *well done* – «молодець».

Компенсація при перекладанні означає заміну елемента іноземної мови будь-яким іншим засобом, який передає ту ж саму інформацію. Компенсація використовується в тому випадку, коли в перекладі потрібно передати внутрішнє значення, що характеризує ті чи інші особливості оригіналу – діалект, індивідуальні особливості мови, каламбури і так далі.

Транскрипція і транслітерація – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою букв. При транскрипції відтворюється звукова форма слова (*know-how* – *ноу-хау*), а при транслітерації графічна форма тобто буквенний склад (*motel* – *мотель*).

Калькування – переклад лексичної одиниці оригіналу через заміну її складових частин – морфем або слів їх лексичними відповідниками.

Калькування використовується для перекладу безеквівалентної лексики або фразеологізмів. Наприклад, *brain drain* – *витік мізків*.

Експлікація або описовий переклад – трансформація, при якій лексична одиниця іноземної мови замінюється словосполученням, що дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення. За допомогою цього трансформація стає можливою, щоб передати значення слова, у якого немає еквівалента, також до його використання вдаються при необхідності відобразити особливості мови (діалект), але варто розуміти, що описового перекладу не завжди достатньо, іноді мовні характеристики вимагають належної стилізації в перекладі. Наприклад: *conservationist* – *прихильник охорони навколишнього середовища* [12, с. 228].

Таким чином, лексичні трансформації – це відхилення від словникових відповідностей при перекладі, їх суть полягає в заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) іноземної мови лексичними одиницями, які не є їх словниковими еквівалентами. До лексичних трансформацій вдаються з різних причин: визначення різними ознаками значення одного слова в двох мовах, неможливість сполучуваності слів. Перераховані лексичні трансформації (конкретизація, генералізація, диференціація, модуляція, трансформація лексичного додавання, трансформація смислового розвитку, антонімічний переклад, трансформація цілісного перетворення, трансформація, компенсації, транскрипція і транслітерація, калькування, експлікація.), як правило, рідко зустрічаються самостійно, зазвичай вони поєднуються з іншими видами трансформацій, приймаючи комплексний характер і необхідні, щоб дотриматись «правильності» мовних норм.

Граматичні трансформації морфологічного і синтаксичного характеру в художньому перекладі можуть бути викликані різними лексичними і граматичними причинами в силу того, що мовні системи відрізняються один від одного не тільки лексикою, а й граматиною [11, с.291].

Широке використання трансформацій пояснюється розбіжністю структури речень: інший порядок слів, порядок розташування головного і підрядного, якими виражені члени речення, передача значень іншими частинами мови при перекладі, стислість вираження може включати додаткові слова і вирази [28, с.12].

Так як суть граматичної трансформації полягає в перетворенні структури речення, вона може бути повною або частковою, в залежності від того, змінюється структура речення повністю або частково. Зазвичай, якщо замінюються головні члени речення, то відбувається повна трансформація, якщо другорядні – часткова.

Синтаксична заміна (заміна членів речення) пов'язана з морфологічною заміною (заміна частин мови) так як з морфологічної точки зору всі члени речення є частинами мови.

Причинами граматичних трансформацій можуть послужити [11, с. 293]:

- 1) синтаксична функція речення;
- 2) лексичне наповнення речення;
- 3) смислова структура речення;
- 4) контекст речення;
- 5) експресивно-стилістична функція речення.

Речення в англійській мові, як правило, починається з підмета, за яким йде присудок, спочатку рема – головна інформація, потім тема – другорядна інформація, обставини місця і часу поміщаються вкінці. При перекладі необхідно враховувати, що в українській мові інший порядок слів: другорядні члени речення часто можуть стояти на першому місці, за ними може слідувати присудок. В англійській мові головному члену речення передують другорядні, в українській мові – навпаки зустрічаються і протилежні випадки [21, с. 537].

Відсутність в українській мові певної конструкції, розбіжність у вживанні відповідних форм і конструкцій, лексичні причини – все це змушує проводити заміни частин мови при перекладі. Перестановка як вид

граматичної трансформації зустрічається досить часто, однак майже завжди вони зустрічаються в поєднанні з різного роду граматичними і лексичними замінами. Заміни – найбільш поширений вид перекладацьких трансформацій. Заміні можуть підлягати форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку і інші граматичні одиниці [8, с.184].

До граматичних заміні О.Є.Дем'яненко відносить такі типи заміні [11, с. 290]:

- 1) заміна форми слова;
- 2) заміна частини мови;
- 3) заміна члена речення;
- 4) синтаксична заміна в складному реченні.

Заміна англійських іменників в перекладі на українську дієслівними формами пояснюється переважанням номінативного початку в структурі англійського речення, що особливо помітно в домінуванні абстрактних іменників. Прикметники можуть замінюватися іменниками, дієсловами, наприклад, при перекладі старих американських реалій типу *white schools* (школи для білих) прикметник замінюється іменником. Найчастіше прикметник замінюють власною мовою, що пояснюється явищем перенесення епітета, яке поширене в англійській художній прозі. Наприклад: *Lord Nesby stretched a careless hand* / *Лорд Несбі недбало простягнув руку*.

Прономіналізацією називається заміна іменника займенником. Типовою заміною при перекладі з англійської на українську є заміна дієслівного іменника на дієслово в особовій формі, дієслівного іменника (зазвичай з суфіксом *er*) на особисту форму дієслова. При перекладі відбувається заміна і інших частин мови, також вона часто супроводжується перебудовою синтаксичної структури речення [4, с. 12].

Заміна членів речення і групи слів в тексті перекладу передбачає перебудову синтаксичної схеми побудови речення, причини якої можуть бути різні. В українській мові порядок слів визначається факторами, пов'язаними з «комунікативним членуванням» – слово або група слів, що несуть нову

інформацію, ставляться в кінці речення, слова або група слів, що несуть вже відому інформацію, стоять на початку речення тобто панує порядок «це – нове». В англійській мові порядок слів перш за все визначають синтаксичні чинники – функції слова [12, с. 229].

Однак, з іншого боку, в англійській мові, в цілому, переважає той же порядок «комунікативного членування», крім випадку, коли елементом, що несе нову інформацію, є підмет виражений іменником з невизначеним артиклем. Наприклад: *a boy (1) came (2) into the room (3)* – *В кімнату (3) увійшов (2) хлопчик (1)*.

Простий приклад синтаксичної перебудови – це заміна в перекладі на українськуанглійської пасивної конструкції на активну: *He was met by his sister* / *Його зустріла сестра*. Найчастіше, перебудова синтаксичної структури обумовлена стилістичними міркуваннями.

Якщо мова йде про складне речення, то найчастіше зустрічаються види трансформацій, які вже були перераховані вище (заміна простого реченняскладним, заміна складного реченняпростим). Заміна простого речення складним викликана структурними розбіжностями між реченнями різних мов.

Висновок до розділу. Проаналізувавши інформацію даного розділу, можна зробити висновок, що в більшості випадків при перекладі з англійської на українську речення не перекладаються слово в слово, майже завжди має місце зміна структури: інший порядок слів, інша послідовність частин речення. Частини мови в перекладі можуть замінюватися іншими частинами мови. Це пояснює широке використання граматичних трансформацій при перекладі.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАЛІЙ ВТОРИННОГО СВІТУ У ТВОРАХ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ

2.1. Жанрові особливості літератури фентезі

Важливою складовою частиною світу творів фантастики є об'єкти, що не існують в сучасному світу, але можливі в майбутньому; спочатку вигадані автором, вони в подальшому закріплюються в суспільній свідомості завдяки регулярному вживанню закріплених за ними виразів («квазі-термінів», «псевдотермінів», «квазіреферентних слів») в текстах цього жанру [6, с. 57]. Аналогічні категорії уявних об'єктів існують і для жанру фентезі: сюди входять засоби концентрації і використання магії (*Portal – нормал, magic wand – чарівна паличка*), фантастичні істоти (*basilisk – василіск, Dementor – Дементор*), чарівники та інші носії магії (*necromancer – некромант, sorcerer – чаклун, чарівник*), магична зброя (*fireball – вогняна куля*), інші магичні предмети (*chocolate frog – шоколадна жаба, Howler – Ревун*), «звичайні» люди з точки зору магів (*Muggle – Магл*)(Дж. Роулінг) і т.д. Створення неіснуючих об'єктів і їх назв є важливою частиною фентезі.

Фентезі – це один з видів фантастичної літератури. Дуже часто фентезі називають сучасною казкою або міфом. Якщо дивитися на фентезі з цієї точки зору, то варто сприймати твори жанру як текст, призначений насамперед для дорослої аудиторії. Це означає, що за елементами вигаданого світу, які на перший погляд прості і незрілі, можуть приховуватися глибокі ідеї.

Фентезі корінням сягає в древні часи грецьких міфів і середньовічних романів, достовірність яких сучасна наука заперечує. Проте людство продовжує тягнутись до древніх романтизованих історій.

У творах фентезі так, як і в науковій фантастиці, можна знайти посилання на міфологію, легенди, казки та інші тексти культури (найчастіше періоду Середньовіччя). У світі фентезі існує магія, все, що там відбувається,

складно пояснити логічно. До прикладу, героями творів фентезі можуть стати гноми, дракони або ельфи.

Головна жанрова особливість літератури фентезі – це наявність самостійного прописаного вторинного світу, що має особливості, неможливі для нашої реальності, що ускладнює процес перекладу. При перекладі романів інших жанрів перекладач може спиратися на свої знання про навколишню дійсність, тоді як неповторний світ фентезі зі своєю культурою, історією і географією ставить перед перекладачем завдання знаходити адекватні способи передачі змісту твору [12, с. 230]. На лексичному рівні це означає, зокрема, підбір еквівалентів для перекладу назв (головним чином антропонімів і топонімів).

Творам жанру фентезі притаманний британський стиль, що зводиться не лише до її походження, а й до того, що цей жанр увібрав в себе риси, властиві англійській літературі в цілому, послуговуючись елементами англійської міфології, відображаючи її культуру.

Багато авторів фентезі в своїх творах використовують міфологічну модель світу або міфологічні мотиви. Серед звичайних персонажів можуть зустрічатися міфологічні та казкові істоти [20].

Варто зазначити, що література фентезі виділяється своїми жанростильовими особливостями. Насамперед, наявність власних назв і окаяніалізмів є характерною рисою цього жанру. Автор, через неможливість використати знайомі йому слова в іменуванні нового, вигадує нові, створює авторські реалії вторинного світу [7, с. 10].

Вигаданий світ, який є неможливим для нашої реальності, наявність магії, чарівних істот і артефактів, а також повна свобода автора в їх створенні, можуть становити певні труднощі для перекладача літератури фентезі. Перекладаючи, наприклад, історичну літературу, перекладач може звернутися до знайомих йому назв і явищ. При перекладі літератури фентезі ця можливість є недоступною.

При перекладі, перекладач, який на відміну від автора, має керуватися певними правилами, щоб текст оригіналу не втратив свого початкового сенсу, може вводити неологізми, спираючись на власний досвід, знання, а також на лексику і граматику своєї рідної мови. Такі неологізми не стають частиною загальноновживаної лексики, загальноприйняті еквіваленти не існують в мові перекладу.

Часто автор вигадує особливі традиції, звичаї або предмети, що ніяк не відображаються в реальному світі, і тому він привласнює створеним за допомогою його уяви концептам назви, що не зустрічаються в реальності. Ця ознака є основоположною і невід'ємною рисою мови жанру фентезі [7, с. 12]. Це виражається в використанні авторських антропонімів, топонімів та реалій – результатів авторської словотворчості.

Крім основних способів створення реалій, автор може вигадувати їх на основі різних запозичень [7, с. 11]:

- 1) використовувати грецькі і латинські форми;
- 2) використовувати інші терміносистеми;
- 3) запозичувати з інших мов.

Перекладач для подолання цих труднощів повинен не тільки дуже добре знати всі нюанси мови, з якої перекладає, але також ознайомитись з іншими способами словотвору. Його завданням є не тільки розшифрувати задум автора, але передати його на мову перекладу таким чином, щоб він донести його до читача [20].

І. А. Кисельова виділяє чотири типи слів, що викликають складнощі при перекладі. Це імена власні, топоніми, світоустрій і реалії [4, с. 58]. В новому вигаданому світі назви предметів, явищ або істот зазвичай не стають частиною загальноновживаної лексики і існують тільки в рамках певного контексту. Такі нові слова називають *оказіоналізмами* [13, с. 56]. Автори інших жанрів зобов'язані дати обумовити все, що відбувається, в той час як автори жанру фентезі мають повне право вільно інтерпретувати, так як в світі фентезі може відбуватися все, що завгодно.

Твори жанру фентезі є полісемантичними, мова фентезі, в тій чи іншій мірі, зібрала характеристики всіх жанрів, елементи яких використовують письменники [20]. Крім того, немає сумнівів, що фентезі відноситься до художньої літератури, а мова цього жанру відноситься до художнього стилю, тому що надає читачеві емоційні та естетичні враження.

Можна виділити наступні елементи, характерні для жанру фентезі [13, с. 56]:

1. Світ вигаданий, неіснуючий і несумісний з нашою реальністю. Так, сюжет збірки «Гра престолів» розгортається у вигаданому середньовічному світі, події відбуваються на Півночі, в замку Вічнозим, на Залізних островах і т.д. Всі ці локації вигадані і не існують в реальності;

2. Магія і міфічні персонажі. Протягом усього твору ми зустрічаємо фантастичних персонажів та створінь (Червона жінка, дракони, Білі блукавці, Владика Світу, Многоликий Бог), предметів і явищ (воскресіння Джона Сноу);

3. Авантюрний сюжет (як правило, це мандрівка, пригода, війна). У творі «Гра престолів» розпалюються запеклі війни на релігійному та політичному ґрунті. Андаль винищує Дітей Ліса, знищивши їх релігію, Данерис Таргарієн бореться за свободу свого народу, а Дозор протистоїть Білим ходокам;

4. Середньовічний антураж з різними варіаціями. Дія твору відбувається в середньовічному світі, в кожному куточку якого свої закони, нюанси і релігії;

5. Вчинки і переживання героїв висуваються на перший план; вигадане і казкове відіграє допоміжну, але при цьому далеко не другорядну роль. Один з найбільш емоційних образів роману – герой Джон Сноу. Його переживання і внутрішня психологічна боротьба щодо його походження, любовних відносин і порятунку сім'ї виходять на перший план. Особлива увага приділяється внутрішньому стану героїв під час битви: явно простежується бажання героїв битися до кінця, їх жага крові і помсти;

6. Протистояння добра і зла – один з основних елементів сюжетівтворів раннього фентезі. Що стосується більш пізнього періоду, то межа добра і зла стає досить розмитою. Так і в романі «Гра престолів» можна виділити однозначно позитивних чи негативних героїв. Кожен переслідує свої цілі і мотив дій залежить від ситуації;

7. Наявність потойбічного світу. Червона жінка, Многоликий Бог, Білі блукавці, Владика Світу – представники потойбічних сил;

8. Подорож, в кінці якої герой прагне віднайти нове знання. Після нападу на замок Теона Грейджой Брендон Старк біжить із замка і відправляється за Стіну. Його метою була печера Дітей Ліса, в якій, на думку Жойена, Брендон навчився б літати;

9. Свобода авторської думки. Автор має право повернути сюжет так, як вважатиме за потрібне, адже в фантастичному світі може відбуватися все, що завгодно. Це один з визначальних елементів фентезі. Відмінність фентезі від наукової фантастики полягає в тому, що в останньому автор не може вийти за рамки дозволеного, ним керує здоровий глузд.

Отже, жанр фентезі є різновидом фантастичної літератури; фентезі не має єдиного жанрового визначення, але має ряд характерних особливостей, сюжетотвірних елементів; головна особливість фентезі – опис подій і явищ, неможливих в реальному світі. Мова романів багата епітетами, метафорами, порівняльними оборотами, а лексика варіюється від високої до жаргонної. Крім того, в романах часто зустрічається інверсія, персоніфікація, епітети.

2.2. Функціонування реалій вторинного світу в творах жанру фентезі

Зараз ім'я американського письменника та сценариста, лауреата літературної премії Джорджа Мартіна відомо багатьом. У 1970-х і 1980-х Джон Мартін прославився своїми розповідями та оповіданнями з наукової фантастики та літератури жахів. Цикл романів у жанрі фентезі «A Song of Ice

and Fire» («Пісня льоду та полум'я») приніс найбільшу популярність письменникові. Український варіант перекладу роману Дж. Мартіна «Пісня льоду та полум'я» був опублікований в 2012 році. Переклад всіх книг здійснила українська письменниця-прозаїк та znana перекладачка Наталія Тисовська на замовлення книжкової видавничої групи «КМ Books».

Роман «Гра престолів» має властиві жанру фентезі риси: середньовічного антуражу (замки, лицарі, вози і коні як основний засіб пересування); вигаданого світу (Сім королівств, землі за Стіною), вигадані раси (Андаль, інші, перші люди), міфологічні істоти (дракони, білі блукавці, діти лісу, бог Світла, гіганти, деривовки), магія (зцілення, воскресіння, вічна молодість); авантюрний сюжет (боротьба за Залізний Трон; боротьба між знатними будинками; протиборство живих і мертвих), несподівані сюжетні повороти (кара Едарда Старка, криваве весілля, смерть Короля Джофрі) тощо.

Дж. Мартін відводить важливу роль звукам і запахам. За словами самого автора, це надає розповіді достовірність і робить її більш яскравою. Це стосується і опису їжі, яку їдять його персонажі. І тут ми також знаходимо деякі реалії вторинного світу: *dreamwine* (сонне вино), *firewine* (вогневино), *hardbread* (хліб) [31] і т.д.

Приклади використання реалій вторинного світу на позначення незвичайних істот, які можна розділити на три групи:

- людиноподібні (*a wight* – живі мерці, *a white walker* – білий ходок);
- тварини (*a direwolf* – дериволк, *a manticores* – мантикора);
- безтілесні (*a shadowbinders* – новелителі тіней) [31].

Також зустрічаються реалії вторинного світу на поначення ігор, звичаїв і традицій, до яких можуть бути віднесені традиційні дитячі ігри: *Monsters-and-maidens* (Красуня і чудовисько), *Lord of the crossing* (Лорд переправи) і *Come-into-my-castle* (Прийди-но-до-мене-в-замок) [31], які є прикладами

дитячих звичаїв. Наявність ігор, що відрізняються від тих, в які діти грають в реальності, розкриває і розширює межі вигаданого Дж. Мартіном світу.

У творі існують реалії вторинного світу, що позначають магичні субстанції і зброю, наприклад, *wildfire* (дикополум'я), *basilisk venom* (отрута василіска) і *dragonglass* (драконове скло). Для підтримки фентезійної атмосфери і розширення кордонів вигаданого світу також служать реалії вторинного світу, які стосуються назв кланів або груп різних видів чарівників (*Red Priests* – Червоні жерці, *Greenseers* – Зеленвидці) [31].

Наступні реалії вторинного світу позначають предмети побуту або культури вигаданого автором світу. Найбільш часто згадуваними є *a godswood* (богороща), *a weirdwood* (чардрево) і *a septon* (сентон).

Реалії вторинного світу, які стосуються суспільно-політичних явищ і структур, також присутні в творі Дж. Мартіна: *Night's Watch* (Нічна варта), *the Faceless* (безликі), *Maesters* (мейстери) [31].

Також присутні реалії вторинного світу вигаданих істот і тварин, наприклад, *Nymeria* (Наймірія), *Drogon* (Дрогог), *Shaggydog* (Кошлай) [31].

При перекладі зоонімів необхідно враховувати значення, які автор вкладав в них, адже вони не тільки характеризують тварин, але й носять емоційно-оцінну функцію: (*Loptail* – Кошлатохвіст, *Softfoot* – Гультай, *Stalker* – Тухоступ, *Sly* – Хитрюга) [31].

Наявність історії у творі може служити як пізнавальною функцією – розкривати для читачів подробиці вигаданого автором світу, так і відігравати певну роль в сюжеті і характері персонажа. Наприклад, складові частини реалії вторинного світу *Slaver's Bay* (Невільнича бухта) говорять про те, чим це місто відоме, і спочатку налаштовують читача проти його жителів.

Реалія вторинного світу *Jade Sea* перекладається як «Нефритове море». У слова «jade» є два основних значення: «шкапа, заїжджений кінь» і «нефрит». Море не може називатися на честь змученої тварини, тому Наталія Тисовська обрала другий варіант при своєму перекладі. Однак, можна

перекласти не як «нефритове море», а «яшмове» (за експериментальним перекладом В'ячеслава Бродового)

Так, деякі реалії вторинного світу в творах Дж. Мартіна не мають семантичного наповнення, але також мають певний вплив на читача: він сприймає їх як показник незвичайності і нереальності описуваного світу, читачі розуміють, що читають роман про незнайому їм культуру.

Також, у творі зустрічаються реалії вторинного світу, що відносяться до епохи середньовіччя (Наприклад, *a roll of parchment, a joust, a lance*) [31].

Реалії вторинного світу можуть виражатися за допомогою персоніфікації – часте явище в романах даної серії, так як персонажі сприймають навколишню їх дійсність як щось одухотворене: «*a weirwood of colossal size whose bony fingers were scratching at the sky*»[31].

Дж. Мартін використовує реалії вторинного світу для позначення символів будинків в метафоричному значенні: до будинку Старків часто звертаються як до деревовків, а до представників будинку Таргарієнів – як до драконів. Наприклад, «*loyal as a deer surrounded by direwolves*» (мається на увазі дім Баратеон, оточений домом Старк).

Висновок до розділу. Проаналізувавши основні особливості жанру фентезі ми можемо зробити висновок, що жанр фентезі є різновидом фантастичної літератури; фентезі не має єдиного жанрового визначення, але має ряд характерних особливостей, сюжетотворчих елементів; головна особливість фентезі – опис подій і явищ, неможливих в реальному світі. Цикл романів Дж. Мартіна «Пісня льоду та полум'я» – це особлива область функціонування слів реалій вторинного світу. Вони розкривають авторський задум, відображають одночасно вигаданий світ, створений письменником, і об'єктивну дійсність. Стиль автора неоднорідний і різноманітний. Для даного дослідження найбільший інтерес представляють авторські реалії вторинного світу, наявність яких багато в чому обумовлено жанром творів і великою кількістю вигаданих персонажів, предметів і явищ.

РОЗДІЛ 3

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ ВТОРИННОГО СВІТУ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТВОРІВ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ

3.1. Лексичні трансформації при перекладі реалії

За допомогою транслітерації перекладають реалії вторинного світу, які використовуються для позначення предметів і явищ, які вже мають певні найменування, тому основне їх завдання – дати більш емоційну характеристику предмету з нейтральним значенням. Так, вдаючись до методу транслітерації, автор, з одного боку, зберігає реалії світу, в якому живемо, а з іншого – підкреслює їх унікальність і незвичність, а також належність до вигаданої дійсності. За основу дослідження взято офіційний переклад на українську мову Н.Тисовської та експериментальний переклад В.Бродового.

За допомогою транслітерації перекладені наступні реалії:

1. Народи: *Andals* – Андали; *Rhoynars* – Ройнари; *The Dothraki* – Дотраки; *Westeros* – Вестерос; *Valyria* – Валірія.
2. Видозмінені словникові англійські імена.

У своєму романі Дж. Мартін часто використовує подібні видозміни за допомогою трансформації її графічної (*Jon, Jeyne, Gerold, Bryce*) або фонетичної (*Eddard, Robett, Catelyn, Becca, Emmon, Albett*) форми.

3. Власні назви, як оригінальні, так і вигадані автором прізвища та імена. Оригінал: *Tyrion Lannister, the youngest of Lord Tywin's brood and by far the ugliest*[31]. Переклад: *Туріон Ланністер, наймолодший з нащадків лорда Тайвіна і, на сьогоднішній день найогидніший.* [34](Н. Тисовська)

4. Топоніми. Оригінал: *They had wandered since then, from Braavos to Myr, from Myr to Tyrosh, and on to Qohor and Volantis and Lys, never staying long in any one place*[31]. Переклад: *З тієї пори вони кочували: з Браавоса до Миру, з Миру до Тирошу, а тоді до Кохору, Волантісу та Лису, не залишаючись надовго у жодному місці.* [35] (В.Бродовий)

5. Власні назви, які мають власну форму на вигаданій автором мові. Оригінал: *After the day in the grass when she had left him to walk back to the khalasar, the Dothraki had laughingly called him Khal Rhae Mhar, the Sorefoot King*[31]. Переклад: *Після того дня, коли вона змусила його пішки повернутися в кхаласар, дотракійцідали йому смішне прізвиськоКхал Рхей Мхар, що означає «король, який збив ноги».* [35] (В.Бродовий)

При перекладі власних назв для полегшення читання, додаються родові закінчення. *Brienne – Брієнна, Rylene – Рілена, Alysanne – Алісанна, Gwynesse – Гвінесса, Cersei – Цирцея, Arianne – Аріанна, Tyene – Тієна.*

У тексті твору зустрічаються також реалії вторинного світу, перекладені з допомогою *транскрипції*. Більшою мірою даний прийом, як і транслітерація, використовується для перекладу власних назв. Це дозволяє передати більш точно звучання імен на мові оригіналу. Транскрипція застосовується іноді зі збереженням елементів транслітерації. З використанням транскрипції передається велика група власних імен і назв.

В прикладі, наведеному нижче ім'я Gregor (Григір) переведено з фонетичними помилками, про це свідчить наявність словникового відповідника даного імені – Грегор.

Оригінал: *«Ser Balon Swann also fell to Gregor, and Lord Renly to the Hound»*[31]. Переклад: *«Сир Белон Свон також програв Григору, а лорд Ренлі – Гончаку.»* [34] (Н. Тисовська).

Даним методом перекладаються і придумані автором імена: *Danu* (Дані – скорочене від *Daenerys* – Данерис), *Tywin* (Тайвін), *Maekar* (Мейкар).

У цю ж групу відноситься імена драконів, деривовків, вигаданих автором. Наприклад: *Balerion*(Балеріон), *Meraxes*(Мераксіс), *Vhagar*(Вагар). За допомогою транскрипції були перекладені такі топоніми як *Sisterton* (архіпелаг Сестритон), *Pennytree* (Пеннітрі), хоча є варіанти перекладу з використанням калькування – сестринє містечко, Древогрош.

У межах твору зустрічається велика кількість великих та малих домів Вестероса і Ессоса. Майже всі їх назви перекладаються за допомогою

транскрипції і транслітерації. Особливістю найменувань різних домів світу Дж. Мартіна є можливість їх прямого перекладу з англійської на українську мову. Назви передають специфічні риси, характерні певному дому або їх географічному положенню.

Наприклад, один з домів *Медоуз* (від англійського «meadows» – «Луг, низина») бере свою назву від розташування родового замку вЛуговині (Grassy Vale). Назва будинку *Крейна* (від англійського «crane» – журавель) пов'язана з легендою про можливість жінок цього будинку перетворюватися в журавлів. Розташування родового замку *Фелвуд* (від англійського «fell» – гірська місцевість, «wood» – дерево), де гірничо-лісиста місцевість послужило основою для назви будинку – Фелл. За аналогією утворені імена й інших будинків, на гербах яких присутня відповідна їх прізвищами символіка: *Свон* (від англійського «swan» – лебідь), *Гарт* (від англійського «harte» – олень), *Баклер* (від англійського «buckler» – пряжка), *Смолвуд* (від англійського «small» – маленький, «wood» – ліс), *Рован* (від англійського «gowan» – пагорб).

Багато реалій вторинного світу були перекладені за допомогою транскрибування або транслітерації, проте в чотирьох випадках використовуються традиційні відповідності для англійських імен, що стали основою розглянутих антропонімів: *Gunthor* – *Гунтер*, *Olyvar* – *Олівер*, *Robett* – *Роберт*, *Yohn* – *Джон*. Транслітерації Гунтор, Олівар, Робет, Іон точніше відобразили б задум Дж. Мартіна.

Характерною рисою особистих імен представників династії Таргарієнів (the House Targaryen) з роману Дж. Мартіна є наявність буквосполучення -ae- яке, згідно з авторським вказівкам, читається як дифтонг [ei]. За правилами практичної транскрипції даний дифтонг передається буквосполученням -ей- на початку слова і в інших позиціях. Однак слова транскрибуються за загальними правилами транскрипції, Н. Тисовська передає буквосполучення -ae- через ей-. Приклади: *Aegon* – *Ейгон*, *Aerys* – *Ейріс*, *Baelor* – *Бейлор*, *Daeryssa* – *Дейрісса*, *Jaehaerys* – *Джейхейріс*, *Rhaegar* – *Рейгар* [31].

При перекладі Н.Тисовською прізвищ позашлюбних дітей вищих верств суспільства з роману Дж. Мартіна «Пісня льоду та полум'я» методом транскрипції призводить до деяких семантичних втрат. Позашлюбна дитина (як хлопчик, так і дівчинка) отримує однакове прізвище, закріплене традицією відповідного географічного регіону. Так, позашлюбний син лорда Едарда Старка (Eddard Stark), керуючий північню країни, зветься Jon Snow, а не Jon Stark. Відмінні прізвища не успадковуються, тому діти Джона Сноу взагалі не матимуть права на прізвище.

Якщо людина носить одне з перерахованих вище прізвищ, можна відразу сказати, з якого регіону вона родом і якого вона соціального становища. Калькування цих прізвищ більш точно відповідало б ідеї автора, підбираючи прізвища згідно географії. Однак транскрибовані прізвища *Сноу*, *Флауерс*, *Ріверс*, *Стоун* семантично не пояснюються для українського читача, змушуючи механічно запам'ятовувати відповідності між прізвищем і регіоном

Частина вигаданих Дж. Мартіном прізвищ, побудована за моделями словникових англійських прізвищ: Baratheron – Баратеон, Caron – Карон, Estren – Естр, Florent – Флорент, Lefford – Леффорд, Mormont – Мормонт, Selmy – Селмі, Tarly – Тарлі; транслітеруються також прізвиська з роману Дж. Мартіна, що мають внутрішню форму на вигаданій мові.

Таким чином, проаналізувавши основні способи перекладу реалій вторинного світу транслітерацією та транскрипцією, в ході дослідження було виявлено, що найбільш численну групу утворюють ономастичні реалії вторинного світу, адже найбільшим пластом реалій в романі Дж. Мартіна – це авторські власні назви та імена.

Багато реалій вторинного світу були перекладені схожим чином. Це стосується перекладу географічних назв: міста, замки, острови. Ці мовні одиниці частіше перекладаються транслітерацією.

Наприклад: *Skane* – *Скейн* (транскрипція),

Skagos – *Скагос* (транслітерація),

Dorne – *Дорн* (транслітерація),

Astapor – Астанор (транслітерація),
Yunkai – Юнкай (транслітерація),
Meereen – Мірин (транслітерація),
Highgarden – Хайгарден (транслітерація).

Найбільше реалій вторинного світу, перекладених за допомогою калькування, було виявлено в групі ономастичних реалій вторинного світу:

King's Landing – Королівський Причал (столиця)
Pinkmaiden – Ружедіва
Gods Eye – Боже око (озеро)
Frostfangs – Льодоікла
The Weeping Water – Струмись Сліз (річка)
The Shivering Sea – Морозне море
Milkwater – Молочновода
The Reach – Розлоги
Storm's End – Штормокрай

У деяких випадках можна спостерігати переклад одного і того ж слова синонімічними словами, наприклад, слово "keep" в *Craster's Keep* і *Brightwater Keep* перекладається як «фортеця» відповідно, що не є помилкою, а носить лише стилістичний характер. Також, у варіанті перекладу *Craster's Keep* – Фортеця Крастера змінений порядок елементів, що калькуються, адже це обумовлено граматичними особливостями української мови. Як відомо, ономастичні реалії вторинного світу виконують не тільки функцію найменування об'єкта, але представляють нечисленну групу слів, сама форма яких вказує на національну приналежність предметів. У нашому випадку, такі слова відображають специфіку середньовічного світу, вигаданого автором. У зв'язку з цим, основною метою є збереження колориту оригіналу в перекладі. Ще одним прийомом перекладу реалій є *функціональний аналог*.

Цей прийом перекладу був запропонований А. Д. Швейцером, який дає йому наступне визначення: «елемент кінцевого висловлювання, що викликає подібну реакцію у читача» [цит. за 6, с. 103].

Наприклад: *Symeon Star-Eye* перекладається за допомогою транслітерації – Симеон і напівкальки – Зореокий.

Переклад реалій вторинного світу за допомогою калькування є обґрунтованим перекладацьким рішенням і кожен із запропонованих варіантів перекладу в повному обсязі передає колорит оригіналу. За допомогою калькування на українську мову переклали велику частину реалій державно-адміністративного устрою і суспільного життя:

The Night's Watch – Нічна варта

City Watch – Міська варта

The Iron Throne – Залізний трон

Lord Commander – Лорд командувач

The-King-beyondt-he-Wall – Король за Стіною

The Hand of the King – Правиця короля

Приєм калькування для перекладу цих реалій вторинного світу є вдалим перекладацьким рішенням. При перекладі реалії «Castle Black» як «Чорний замок» спостерігається зміна порядку елементів, адже це обумовлено стилістичними особливостями української мови. Проте, переклад цієї реалії не можна вважати однозначно вдалим. Непрямий порядок слів в англійській мові надає реалії особливу поетичність, в українському ж варіанті поетичний елемент назви втрачається. Більш відповідним стилістичним перекладом реалії є альтернативний український варіант «Замок темряви».

Реалія вторинного світу «The Hand of the King» на українську мову переклали як «правиця короля». Слово «правиця» застосовують до людини, яка є головним помічником когось. В цьому випадку, «правиця короля» – права рука короля. Рішення перекладача вибрати слово «правиця» є обґрунтованим, так як в українській мові воно є архаїзмом, використовується як стилістично марковане слово і якнайкраще підходить до середньовічного контексту.

Всі відібрані реалії вторинного світу природи в романі також перекладені за допомогою калькування:

Godswood – Богороща

Lady's Lace – Дівоче Мереживо

Weirwood – Серцедерево

Harpy's Gold – Злато Гарпій

Dusk Rose – Сутінкова троянда

Direwolf – Деривовк

Lizard-lion - Левоящір

У цій групі зміни зазнали такі реалії вторинного світу, як *Harpy's Gold* – Злато Гарпій і *Lizard-lion* – левоящір. Як і в розглянутих раніше випадках, ці зміни обумовлені граматичними особливостями української мови. Можна помітити, що в окремих випадках при виборі того чи іншого варіанту перекладу на українську мову автор схиляється до архаїзмів і поетизації слів. Наприклад, при перекладі реалії «*Dusk Rose*» використовується слово «сутінкова», яке відноситься до класу поетичної лексики, а при перекладі реалії «*Harpy's Gold*» слову «золото» перекладається архаїзмом «злато». Подібні переклади сприяють створенню середньовічного колориту і є найбільш підходящим варіантом перекладу на українську.

Калькування використовується при перекладі в разі заміни морфем або слів іноземної мови відповідними лексичними еквівалентами мови перекладу.

1) За допомогою калькування переклали значну кількість топонімів: *Narrow Sea* (*Вузьке Море*), *Shady Glen* (*Тіниста Долина*), *Nine Free Cities* (*Дев'ять Вільних Міст*), *Pinkmaiden Castle* (*Ружедіва*), *Sunspear* (*Сонцеспис*), *King's Landing* (*Королівський Причал*), *Water Gardens* (*Водосад*) [31].

2) Калькування використовували при перекладі всіх відомих назв кораблів: *Princess Rhaenyra* («*Королівна Рейніс*»), *Lioness* («*Левиця*»), *King Robert's Hammer* («*Келеп короля Роберта*»).

3) За допомогою калькування були перекладені різні титули, представлені в романі: *Король за Стіною (The King-beyond-the-Wall)*, лорд *Долини (Lord of the Vale)*.

4) калькування використовується при перекладіпрізвиськ персонажів.

Прізвиська в творах Дж. Мартіна є унікальними, так як всвіті Мартіна існує безліч персонажів з однаковими іменами та прізвищами. Прізвиська можуть підкреслити соціальне становище персонажа, показати прояв симпатії чи антипатії. іноді прізвиська даються людям в зв'язку з вчиненими ними вчинками. Наприклад у Джеймі Ланністера крім прізвиська «Лев Ланністерів» (The Lion of Lannister) є ще одне – «Царевбивця» (The Kingslayer), отримане ним у сімнадцятирічному віці після вбивства ним короля Ейріса під час повстання Роберта Баратеона.

За допомогою калькування були перекладені всі титули твору. Приклади: *the King of Winter* (Король Зими) – титул короля Робба Старка з роману Дж. Мартіна.

Деякі прізвиська використовуються і в офіційній частині імен персонажів. Король Ейгон IV Невартий (Aegon the Unworthy) отримав своє прізвисько за некомпетентність свого правління і потурання своїм примхам.

Своє прізвисько Мізинець (Littlefinger) Лорд Пітір Бейліш отримав за свій невеликий зріст в порівнянні з Едмуром Таллі. Прізвище (the Mountain That Rides) Григора Клігана – Гора-на-Коні – пов'язане з його гігантським ростом ввісім футів.

5) Переклад великої частини імен тварин та створінь (драконів, деривовків, кішок).

Їх імена не тільки описують характер певної тварини, але так само характеризують людину, яка дала йому кличку. Сандор Кліган назвав свого коня Невідомець (Stranger) в честь одного з Сімох, який є одним з семи ликів божества і уособлює смерть. Він є найзліснішим і най таємничим з Сімох. Ця кличка характеризує не тільки норов жеребця, який був таким же чорним і зловісним, як його масть, але і характер його власника.

Свою кличку Чорний Жах (the Black Dread) дракон Балеріон заслужив тим, що вивергав чорне, як його луска, полум'я, а під час польоту своєю тінню накривав цілі міста.

6) Переклад назв зброї, зокрема родових мечів: *Ice (Лід)*, *Longclaw (Довгопозур)*, *Dawn (Зоря)* [31].

Довгокіготь – валерійський меч, який отримав назву за свою форму, що звужується до кінця, щоб було зручно, як колоти, так і рубати.

Зоря назвали так за свій незвичайний колір, він був блідий, як молочне скло, і немов світився зсередини.

7) Переклад назв війн, битв і часових відрізків: *Dawn Age (Зоря віків)*, *the Age of Heroes (Доба Героїв)*, *the War of the Ninepenny Kings (Війна дев'ятипенсових королів)*, *Battle of the Blackwater (битва на Чорноводді)*, *War of the Five Kings (Війна П'яти Королів)* [31].

Для перекладу «складних імен» використовувався не один прийом, і варіанти перекладу вже розходяться. Наприклад: *Aegon Blackfire* переводиться як Ейгон Чорне Полум'я, використовується транскрипція і калька, а Сім Королівств перекладеться за допомогою транскрипції і транслітерації.

8) За допомогою кальки перекладаються географічні назви: *Sunspear – Сонцеспис*, *Rainwood – Дощові ліси*, *Storm's end – Штормокрай*, *Isleoffaces – Острів ликів*, *Iron Islands – Залізні острови*[31].

Напівкалька – це часткові запозичення, слова або словосполучення, що складаються на половину з власного матеріалу і матеріалу іншомовного слова. Цей прийом використовувався для перекладу кличок і власних назв. Наприклад:

Big Walder переклали за допомогою напівкальки як Великий Уолдер. Ім'я *Walder* переклали за допомогою транскрипції, а кличка Великий за допомогою кальки.

Mance Raider, переклали як і попередній приклад, – Манс Грабіжник, де ім'я переклали за допомогою транслітерації, а прізвисько – за допомогою кальки. Отже, ім'я переклали за допомогою напівкальки.

Аналізуючи відібрані реалії з роману «Пісня льоду та полум'я» Дж.Мартіна, можна зробити висновок, що, калькування є основним вибраним способом перекладу реалій, який обрала Наталія Тисовська, адже калькування дозволяє в повній мірі передати сенс, який закладено в англійському варіанті. Транслітерація та транскрипція ж використовуються здебільшого для милозвучності та передачі закладеного автором стилю.

3.2. Граматичні трансформації при перекладі реалій

За основу дослідження граматичних трансформацій взято роман Дж. Мартіна «Пісня льоду та полум'я» за перекладом на українську мову Наталії Тисовської та експериментальним перекладом Вячеслава Бродового. Також для прикладів присутні цитати з оповідання О.Генрі (зокрема «Довідник Гіменей») за перекладом Інни Базилянської, роману Дж.Р.Р.Толкіна «Гобіт, Туди і звідти» за перекладом Олени Бросаліної та роману Дж.Роулінг «Гаррі Поттер і таємна кімната» за перекладом Віктора Морозова.

Заміни можуть здійснюватися у словоформах, частинах мови, членах речень та синтаксичних конструкціях. Граматична заміна – це зміна форми перекладу мови.

Найпоширенішим типом граматичної трансформації в перекладах Н. Тисовської з англійської на українську – це зміна частини мови, що можна прослідкувати на наступних прикладах:

Milk of the porry – Макове молочко

Bowl of brown – Бура жижа

Lord of Bones – Кістяний лорд

Kidney pie – Піріг з нирками

The winter is coming – Зима близько

Lands of Always Winter – Землі вічної зими

The Faceless men – Безликі [31]

Під граматичною заміною мається на увазі не просто вживання в текстіграматичних форм мови перекладу, а відмова від використання форм мови перекладу, що аналогічні формам мови оригіналу, так як це не дозволяє здійснити адекватний переклад. Найпоширенішим видом граматичної трансформації в англійській та українській мові є заміна частин мови, що й можна спостерігати в наведених прикладах.

Оригінал: *They had wandered since then, from Braavos to Myr, from Myr to Tyrosh, and on to Qohor and Volantis and Lys, never staying long in any one place* [31]. Переклад: *З тієї пори вони кочували: з Браавоса до Миру, з Миру до Тирошу, а тоді до Кохору, Волантісу та Лису, не залишаючись надовго у жодному місці.* [35] (В.Бродовий).

Mine was a little book about five by six inches called Herkimer's Handbook of Indispensable Information [30]. – *Моя книжечка була невелика, розміром п'ятьна шість дюймів, з заголовком: Херкімер довідник необхідних знань.* [36] («Довідник Гіменей» О.Генрі, переклад І.Базилянська)

Ця трансформація переставляє внутрішню зміну форми будь-якого сегмента тексту: починаючи зі слова, фрази і закінчуючи повним реченням. Така реорганізація має цілісний характер, так що видимі структурні взаємозв'язки між внутрішньою формою мови оригіналу та мови перекладу більше неможливо простежити. Однак повна зміна членів не означає, що логічні та семантичні взаємозв'язки між двома сегментами зникають. Якби це було так, переклад не був би рівнозначним. Навпаки – повна зміна передбачає, що еквівалентність змісту зберігається в перекладі, хоча це досягається різними засобами.

It then became pitch-dark – not what you call pitch-dark, but really pitch; so black that you really could see nothing [32].- *Найгірше було вночі. Темрява ставала непроглядною — не такою, яку ви звете непроглядною, а непроглядною насправді: такою чорною, що дійсно не було видно нічого* [38]. («Гобіт, або туди і звідти» Дж.Р.Р.Толкіна, за перекладом О.Бросаліної)

Пояснення значення – це заміна слів (фраз) мови оригіналу загальним значенням на фрази більш конкретного значення мови перекладу. Обґрунтування часто поєднують з диференціацією. Невелика група складається з реалій, перекладених за допомогою граматичної заміни. Відхилення від літературної норми можна представити у вигляді наступної схеми:

Реалії зустрічаються насамперед серед діалектизмів, деякі з яких належать до просторової та жаргонної лексики – елементів редукованого стилю, серед відхилень, що виникли як стилістичний засіб автора (практично відсутній)

Is that The Mountain? asked Bilbo in a solemn voice, looking at it with round eyes [32]. – Та сама гора? – вигукнув Більбо, з благоговінням дивлячись на неї круглими очима.[38] («Гобіт, або туди і звідти» Дж.Р.Р.Толкіна, за перекладом Олени Бросаліної)

Gadding with Ghouls [33]– прогулянки з вовкулаком.[37]

into the Three Broomsticks for foaming mugs of hot butterbeer... [33] – в «Трьох мітлах» – пили вершкове пиво з великих кухлів.[37]

It's a Remembrall! he explained. «Gran knows I [33] – Це нагадування! – пояснив Невілл. [37]

Вилучення – це перетворення, протилежне додаванню, і використовується з метою уникнення зайвої інформації. У перекладі наступних реалій в текстах Дж. Мартіна було використано вилучення:

The Faceless men – Безликі

King's council – Рада

Master of Whisperers – Нашиптувач

Nibbling tree eggs – Деревні яйця

Dany liked the strangeness of the Eastern Market too, with all its queer sights and sounds and smells. She often spent her mornings there, nibbling tree eggs, locust pie, and green noodles, listening to the high ululating voices of the spellsingers, gaping at manticores in silver cages and immense grey elephants and

the striped black-and-white horses of the Jogos Nhai [31] – Любила Дані й чудернацький Східний базар, з усіма його дивними видовищами, звуками й запахами. Часто вона проводила там ранки, куштуючи деревні яйця, або пиріг з саранчею, або зелену вермішель; слухаючи пронизливе виття чароспівців, роззявляючи рота на мантикор у срібних клітках, і на здоровезних сірих слонів, і на смугастих чорно-білих коней народу джогоснаїв[34].

It's the Hand's tourney that's the cause of all the trouble, my lords, – the Commander of the City Watch complained to the king's council [31] – Це все правицин турнір нам не дає спокійно жити, мілорди, – жалівся раді командувач міської варти[34].

Кілька відібраних реалій вторинного світу перекладено за допомогою експлікації (пояснень): *The Others* – Білі блукавці, *The Warlocks* – Чаклуни Кварти.

Використання даних прийомів характеризується тим, що один з компонентів словосполучення в оригіналі є власною назвою, яка не має еквівалента для перекладу в іншій мові, а другий компонент – слово, що має відповідність в мові перекладу.

Таким чином, поєднуючи два способи перекладу реалій вторинного світу можна найповніше передати ідею автора максимально наближено до оригіналу.

3.3.Лексико-граматичні трансформації при перекладі реалій

Описовий переклад – це спосіб перекладу, який використовується, коли не існує іншої можливості перекладу мовної одиниці в результаті відсутності еквівалентів і аналогів в мові перекладу. Описовий переклад полягає в передачі значення іноземного слова за допомогою пояснення.

Наприклад, слово *sentinel*, первинне значення якого: 1) *sentry*;2) *watcher*; тобто «вартовий або наглядач», в романі Дж. Мартіна набуває дещо іншого значення, а саме: високе хвойне вічнозелене дерево, що має з сіро-зелені

голки, які виробляють солодкий, липкий віск, що ростуть в основному на півночі, а також над стіною в Вестеросі).

Описовий переклад являє собою переклад за допомогою транслітерації або транскрипції з додаванням коментарів до даного перекладу. В аналізованих перекладах твору зустрічаються такі приклади даного методу. Було застосовано описовий переклад, тому що в українській мові не існує еквівалента, який би міг передавати семантичний зміст слова. Дане рішення було прийняте у зв'язку з неможливістю передати реалію вторинного світу за допомогою калькування і зберегти коротку форму, тобто перевести реалію вторинного світу у максимально приближену форму до оригіналу: *Freehold* – фрігольд (вільне володіння).

Незважаючи на те, що Дж. Мартін не ставив своїм завданням створення повноцінних мов, в романах все ж присутні приклади реалій, які варто перекладати за допомогою описового методу: *Valar morghulis* – традиційне привітання в Браавосі, що виголошують на високій валерійській мові, яке означає «всі чоловіки мають померти»; *dracarys* – команда дракону, після якої він видихає вогонь, означає «драконове полум'я»; *shierak qiya* – комета, яку дотракійці назвали «Кривава зірка» [31].

Tyrion Lannister, the youngest of Lord Tywin's brood and by far the ugliest [31]. – Тірйон Ланністер, наймолодший з нащадків лорда Тайвіна і, на сьогоднішній день найпотворніший [34].

Розглянемо наступні реалії вторинного світу: *the red priests, Hornfoot men* [31]. У першому випадку, визначення *red* безпосередньо відноситься до кольору одягу, яку носять жерці, а також до роду їх діяльності: вони бачать в полум'ї майбутнє і служать Червоному Богу, тому переклад значення даного компонента реалію є важливим. У другому випадку, *Hornfoot men* – це плем'я здичавілих (*wildlings*), чийі ноги ороговіли через постійне ходіння босоніж по скелях. Незважаючи на те, що це значення не є важливим для сюжету, воно розкриває одну з особливостей цього племені, на яку автор вважав за потрібне звернути увагу читачів, тому при перекладі її варто зберегти.

Описовий метод можна застосовувати при характеристиці наступних реалій вторинного світу, що стосуються побуту: *honors* – круглі золоті монети, які використовуються в Мієрині, Волантисі та Кварті; *milk of the poppy* – сильний лікарський засіб; *the Book of Brothers (The White Book)* – книга, в якій записують справи і перемоги усіх представників Королевської Гвардії; *kidney pie* – традиційна страва в Вестеросі.

Етнографічні реалії вторинного світу: *the Free Folk* – люди, які живуть за Стіною, за північною межею Семи Королівств; *first Men* – перша відома людська раса, заселена у Вестерос; *andals* – людська раса, що вторглася в Вестерос за шість тисяч років; *ironborn* – корінні жителі Залізних островів; *rhoynars* – нащадки кочівників з Ессоса, які потрапили на Вестерос в ході війни з Валіра, і змішалися з Андалями і першими людьми); *the Dothraki* – раса воїнів-кочівників, які проживають на центральних рівнинах Ессоса); *the Unsullied* – елітні воїни-євнухи, яких виховують і тренують в Астанорі.

Міфологічні реалії вторинного світу: *wildfire* – небезпечна рідина, створювана магами з Гільдії алхіміків, які називають його субстанцією; *shadows* – легендарні магичні істоти, служителі Владики Світу; *lord of Light* – божество, якому поклоняються на Ессосі; *the Others* – нелюдська раса, що мешкає на краю Вестерос; *wights* – ожилі трупи, створені магією білих ходоків; *drowned God* – божество, якому поклоняються на Залізних островах; *the Red Woman* – жриця Владики Світу, володіє магичними здібностями; *children of the Forest* – Діти лісу (легендарна нелюдська раса); *the Warlocks* – група магів з Кварта [31], [34]

Реалії вторинного світу державно-адміністративного устрою і суспільного життя: *the Night's Watch* – військова організація, метою якої є охорона Стіни; *the King of the Andals and the First Men* – правителі Семи Королівств, які займають майже весь континент Вестерос, за винятком області за Стіною; *Aree Cities* – дев'ять могутніх багатих міст в західній частині Ессоса (у кожному з них своя культура і звичаї); *sept* – служниця релігійного культу Віри в Сімох; *the Archon* – титул правителя вільного

міста Тіроу; *lord Commander* – титул, який використовується в декількох організаціях Семи Королівств; *the-King-beyond-the-Wall* – титул, які дають здичавілі (або вільний народ, як вони самі себе називають, своєму лідеру, хто збирає безліч племен під своїм командуванням).

He truth was he had been lying quiet, out of sight and out of mind, in a very dark corner for a long while [32].

А сталося саме тому, що він був один в самому темному місці і, стукнувшись головою, довго пролежав тихо[38].

The cry brought Bilbo's heart to his mouth, but still he held on [32].

У Більбо від його крику мало серце від страху не вискочило, але він продовжував бігти [38].

Антонімічний переклад – це заміна поняття мови-джерела його протилежністю у перекладі з відповідною перебудовою висловлювання, спрямованою на вірне пояснення змісту. Сюди належать такі прийоми, як використання стверджувальної конструкції замість негативної або використання семантичних антонімів:

Thorin was too wretched to be angry any longer at his misfortunes, and was even beginning to think of telling the king all about his treasure and his quest (which shows how low-spirited he had become), when he heard Bilbo's little voice at his keyhole. He could hardly believe his ears [32].

Торін так настраждався на самоті, що вже не знаходив сил сердитися на свої пригоди і навіть почав подумувати, чи не розповісти чи королю про скарби і про мету походу (бачите, до якої міри він був пригнічений). Коли він почув голосок Більбо під дверима, то не повірив своїм вухам [38].

Щоб максимально наблизити до оригіналу текст перекладу: *Armen the Acolyte [31]*, потрібно звузити значення слова, тобто використати конкретизацію *an acolyte* (an attendant; follower; helper), спираючись на контекст: *an acolyte* в романах Дж. Мартіна – це людина, що вивчає різні науки, щоб згодом стати мейстером, іншими словами, кандидат в мейстер.

У виразі *an ironwood stump*, слово «stump» має відповідне значення «пень», проте, воно не розкриває основних функцій цього предмета. З контексту стає зрозуміло, що *an ironwood stump* [31] – це місце страти. Таким чином, був підібраний аналог, який використовується в середні століття, – слово «колода»

Генералізація значення, яке є заміною вихідних значущих слів (фраз) вузького значення словами цільової мови (фраз) загального (більш широкого) значення. *They used to go up like great lilies and snapdragons and laburnums of fire and hang in the twilight all evening!*[32] *В небі виростали гігантські вогненні лілії, розпускався левиний зів або ще яку квітку ... вони цвіли і палахкотіли до самої темряви!* [38]

Таким чином, слід зазначити, що при перекладі творів використовується більшою мірою стратегія «відсторонення», так як при перекладі на українську мову зберігається тенденція, максимально близько передати вихідний текст. У деяких випадках віддається перевага стратегії «синхронізації», тобто використання ідентичної лексики, відповідному описуваному періоду [8, с. 160]. При описовому перекладі додаються пояснювальні слова. Описовий переклад має на увазі заміну імені власного на власну назву або словосполучення.

Висновок до розділу. Аналізуючи відібрані лексичні реалії з роману «Пісня льоду та полум'я» Дж.Мартіна, можна зробити висновок, що, калькування є основним вибраним способом перекладу реалій, адже калькування дозволяє в повній мірі передати сенс, який закладено в англомовному варіанті. Транслітерація та транскрипція ж використовуються здебільшого для милозвучності та передачі закладеного автором стилю.

В українській та англійській мовах використовуються різні граматичні форми, а отже мають місце граматичні трансформації при перекладі реалій. Проаналізувавши тексти перекладів, можна прийти до висновку, що найбільш живиною є заміна яка включає в себе зміну членів речення, частин мови, структури. Заміна передбачає, що еквівалентність змісту зберігається в

перекладі, хоча це досягається різними засобами. До того ж, були розглянуті приклади вилучення, яке використовувалось задля уникнення зайвої інформації.

Проаналізувавши ряд реалій англomовної фентезі літератури (зокрема роман Дж.Мартіна «Пісня льоду та полум'я») та приклади перекладу реалій вторинного світу, ми можемо виділити різні способи перекладу. Зокрема, описовий переклад, який полягає в перекладі значення реалії за допомогою більш-менш поширеного пояснення. Ми прийшли до висновку, що використання даного способу перекладу обумовлено неможливістю передати реалію вторинного світу за допомогою калькування і зберегти коротку форму, тобто перевести реалію вторинного світу у максимально приближену форму до оригіналу. Даний метод застосовувався для перекладу реалій, що стосуються побуту, етнографічних реалій, міфологічних, реалій державно-адміністративного устрою і суспільного життя. Іншими проаналізованими способами перекладу реалій стали антонімічний переклад, конкретизація та генералізація.

Підсумовуючи, слід зауважити, що використання перекладацьких трансформацій на прикладах перекладів реалій підкреслює їх важливість в допомозі перекладачеві як найточніше відобразити ідею автора мовою перекладу.

ВИСНОВКИ

Культурні реалії насправді є важливими об'єктами культури. Еквівалентні слова з'являються в мові разом із появою етнічно значущого об'єкта в культурі певного суспільства. Як правило, для виділення таких слів із загального словника потрібна інша мова. Соціокультурний аспект функціонування лінгвокультурних реалій в англомовній художній літературі та їх відтворення в українській семантиці – це історичні, повсякденні чи етнографічні реалії.

Переклад як поняття має полісемантичну природу. Процес перекладу може передбачати переклад значення слова, групи слів або речення / тексту з однієї мови на іншу, а також результат перекладу. Лексичні перетворення можна визначити як операцію перекладу, спрямовану на вирішення проблеми та спрямовану на припущення типографічної подібності, яку виконує перекладач. Відмінності в мовних системах та правилах використання мовних одиниць постійно створюють визначення проблеми в процесі перекладу, що змушує перекладача використовувати прийоми перекладу. Такі прийоми перекладу називаються перекладацькими перетвореннями, і вони включають лексичні перетворення.

Саме тому, жанр фентезі є різновидом фантастичної літератури; фентезі не має єдиного жанрового визначення, але має ряд характерних особливостей, сюжетотворчих елементів; головна особливість фентезі – опис подій і явищ, неможливих в реальному світі. Мова романів багата епітетами, метафорами, порівняльними зворотами, а лексика підвищеної до низької. Цикл романів Дж. Мартіна «Пісня Льоду та Полум'я» – це особлива область функціонування слів реалій. Вони розкривають авторський задум, відображають одночасно вигаданий світ, створений письменником, і об'єктивну дійсність. Стиль автора неоднорідний і різноманітний. Для даного дослідження найбільший інтерес представляють авторські реалії, наявність яких багато в чому

обумовлено жанром творів (фентезі-роман) і великою кількістю вигаданих персонажів, предметів і явищ.

Буквальний переклад може змінити сенс лексем мови-джерела, коли їх мовна форма випадково збігається з деякими іншими лексемами мови перекладу, що мають зовсім інші значення. Словесний переклад також застосовується на рівні лексеми / слова. Він ніколи не передає орфографічної або обмежувальної форми мовних одиниць джерела. Але носить означувальний характер. Такі слова, практично перекладені на лексико-морфологічному рівні, оскільки їх лексичні значення та морфологічні основи ідентичні значенням англійських слів. Отже, при перекладі реалій вторинного світу ми аналізували різні способи перекладу реалій: транслітерацію, транскрипцію, калькування, заміну членів речення, описовий переклад і т.д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н.М. Відтворення реалій як перекладознавча проблема. *Філологічні науки*, 2014. С. 9-12.
2. Авдеєнко Т. Лінгвокультурологічні особливості англійських мовних реалій. *Науковий журнал*, 2014. С. 9-14.
3. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Изд. 5-е. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. 576 с.
4. Баранова С.В. Спецрозділи перекладу: конспект лекцій для студ. спец. 6.020303 "Переклад" денної форми навчання. Суми: СумДУ, 2012. 86 с.
5. Бархударов Л.С. Язык и перевод : Вопросы общей и частной теории перевода. 2-е изд. М. : ЛКИ, 2008. 240 с.
6. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник]. Київ: Академія, 2004. 344 с.
7. Белова А.Д. Поняття “стиль”, “жанр”, “дискурс”, “текст” у сучасній лінгвістиці Іноземна філологія. К.: Вища школа, 2002. Вип. 32-33. С. 7–14.
8. Вернигорова, В.А. Перевод реалий как объекта межкультурной коммуникации / В.А. Вернигорова // Молодой учёный. 2010. № 3 (14). С. 184-186.
9. Влахов С.И., Флорин С.П. Непереводимое в переводе. Изд. 4-е, М.: Р. Валент, 2009. 360 с.
10. Гуренко Н.В. Специфіка перекладу суспільно-політичних реалій / Вісник СумДУ. Серія Філологія. Суми : Вид. СумДУ, 2007. №1, том 2. С. 91–95
11. Дем’яненко О.Є. Переклад як спосіб розуміння культурної ідентичності в умовах міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика": Збірник наукових праць*. Вип. 15. Херсон: ХДУ, 2011. С. 289-293.

12. Кенжегараев Н. Особенности дискурсивного анализа художественного текста Молодой ученый. 2012. № 4. С. 228-231.
13. Киселева И.А. Особенности перевода литературы жанра фэнтези //Вестник Санкт-Петербургского университета. 2007Сер. 9. Филология.Востоковедение. Журналистика. Вып. 1 Ч. 2. С. 55
14. Кияк Т., Науменко А.М., Огуй О.Д. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Вінниця, 2006. С. 9–20.
15. Кочерган М.П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації / Проблеми зіставної семантики. Збірник статей за доповідями Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики 23-25 вересня 1999р./ [відп. ред. М.П.Кочерган]. К., 1999. С. 42-45.
16. Лотоцька О. Особливості перекладу мовних реалій як одиниць безеквівалентної лексики (на основі англomовних прозових творів О. Генрі). Мандрівець. Філологічні науки. Випуск 1 (87), 2012. № 3. С. 72–74.
17. Лощенова І. Проблеми відтворення мовних реалій. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Лінгвістика, 2011. Вип. 15. С. 306–309.
18. Петришен О.Г. Поняття реалія як складова частина безеквівалентної лексики. Мова і культура, 2013. Вип. 16, т. 1. С. 406 410.
19. Подорожна К.Ю. Місце реалій у системі безеквівалентної лексики. Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. Чернівці. Германська філологія, 2014. С. 174–178.
20. Тараненко О.В. Семантика американських оцінних реалій / О.В. Тараненко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки РОЗДІЛ III. Етнолінгвістика. Лінгвокультурологія. Міжкультурна комунікація. 7, 2010. [Електронний ресурс] Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/filolog/2010_7/R3/Taranenko
21. Attardo S. Violation of conversational maxims and cooperation: The case of jokes. Journal of Pragmatics, 1999. 19. P. 537-558.

22. Delabastita D. Wordplay and Translation: Introduction. In *The Translator. Studies in Intercultural Communication*. Volume 2, Number 2; special issue. Manchester: St. Jerome Publishing, 1996. 342 c.
23. Dijk T.A. van. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. *Janua Linguarum. Series Maior*; 101. The Hague, Paris, New York: Mouton Publishers. 1991. 331 p.
24. Gottlieb H. You Got the Picture? On the Polysemiotics of Subtitling Wordplay. In Gottlieb, Henrik: *Screen Translation. Eight Studies in Subtitling, Dubbing and Voice-over*. Copenhagen, 2005. 342 p.
25. Harris Z. *Papers in Structural and Transformational Linguistics*. Dordrecht, 1990. 559 p.
26. Leppihalme R. *Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions*. Clevedon : Multilingual Matters Ltd, 1997. 214 p.
27. Low P. Translating jokes and puns. *Perspectives: Studies in Translatology*. 2011. 19(1). P. 59-70.
28. Parker I. *Discourse Analysis: the to the Text*. Introduction. Publications, 1997. 270 p.
29. Yan C. The culture turn in translation studies. *Open Journal of Modern Linguistics*, 2014. T. 4. №. 04. P. 487-494.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

30. Henry O. Stories. URL: <https://americanliterature.com/author/o-henry>
31. Martin, George. A Game of Thrones. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-game-of-thrones->
32. Tolkien John Ronald Reuel. *The Hobbit or There and back again*. URL: https://rsd2-alert-durden-reading-room.weebly.com/uploads/6/7/1/6/6716949/the_hobbit_tolkien.pdf
33. Rowling J. K. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. URL: <http://lenglish.ru/filmy/garri-potter-na-anglijskom-s-anglijskimi-i-russkimi-subtitrami/>

34. Мартін Дж. Пісня льоду та полум'я [Електронний ресурс] /Пер. з англ. Наталія Тисовська. К.: КМ-Букс, 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://maxima-library.org/component/maxlib/b/437768?format=read>
35. Мартін Дж. Пісня льоду та вогню [Електронний ресурс] /Пер. з англ. В'ячеслав Бродовий, 2012-2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ice-and-fire.in.ua/page/agot/>
36. Генрі О. Вождь червоношкірих [Електронний ресурс] /Пер. з англ. Інна Базилянська, 2005. – Режим доступу до ресурсу: https://chtyvo.org.ua/authors/O_Henry/Vozhd_chervonoshkirykh_zbirka_opovidan_vyd_2005/
37. Роулінг Дж.К. Гаррі Поттер і таємна кімната [Електронний ресурс] /Пер. з англ. Віктор Морозов. К.: Абабагаламага, 2002, 352 с.– Режим доступу до ресурсу: <https://flibusta.site/b/546601>
38. Толкін Джон Р.Р. Гобіт, або туди і звідти [Електронний ресурс] /Пер. з англ. Олена Бросаліна. К.: Астролябія, 2021, 384 с. – Режим доступу до ресурсу: <https://flibusta.site/b/390839>